

Stijlfiguren

Een **stijlfiguur** of **stijlmiddel** is het heel bewust gebruiken van een of meer woorden die afwijken van de gebruikelijke betekenis. Dit wordt vooral in de literatuur en de retorica veel gebruikt om een bepaald effect te bereiken. Vaak wil de schrijver of spreker hiermee de aandacht trekken en het publiek op een bepaalde manier naar de situatie laten kijken, en op die manier extra nadruk op iets te leggen.

Dit maakt het stijlfiguur dus een heel mooi middel voor het debat! We hebben twintig stijlfiguren op een (alfabetisch) rijtje gezet, mét uitleg en voorbeelden. Een fijn geheugensteuntje om je argumenten nog meer kracht bij te zetten. En natuurlijk een tip over hoe je kunt oefenen met stijlfiguren en debatteren.

- **Alliteratie (Beginrijm):** is een vorm van rijm waarbij gebruik wordt gemaakt van gelijkenis in beginklank. Bijvoorbeeld: *'Heerlijk Helder Heineken', 'huis en haard', 'lief en leed'*.
- **Anafoor (Herhaling):** het herhalen van steeds weer één of meerdere woorden aan het begin van zinnen of zinsdelen die elkaar opvolgen. Bijvoorbeeld:

*Niemand die het weet,
 niemand die wat doet
 niemand die het wat kan schelen*
- **Antithese (Tegenstelling):** het combineren van tegengestelde zaken zodat ze meer opvallen. Bijvoorbeeld: *'grote bek, klein hartje'*.
- **Anti-climax (Onverwachte wending):** de opsomming neemt in kracht af. Bijvoorbeeld: *'optimist, realist, pessimist'* of *'het is schitterend, prachtig, mooi, best aardig'*.
- **Chiasme (Kruisstelling):** hierbij worden twee bij elkaar horende zinnen 'gekruist'; de zinnen zijn elkaars spiegelbeeld. De rijmvolgorde kun je zien als ab ba. In de voorbeelden laten we het zien. Bijvoorbeeld: *'Ik zeg (a) wat ik doe (b) en ik doe(b) wat ik zeg (a)'* (Pim Fortuijn), *'Je kunt een kind (a) wel uit de oorlog halen (b) maar hoe haal je (b) de oorlog uit een kind? (a)'*. (Warchild)
- **Climax (Hoogtepunt):** het stapsgewijs toewerken naar iets steeds groters. Bijvoorbeeld: *'Dit vernietigt niet alleen dit dorp, niet alleen Friesland, maar heel Nederland'*.
- **Drieslag:** een opsomming van drie elementen. Bijvoorbeeld: *'bloed, zweet en tranen', 'ik kwam, ik zag, ik overwon'*.
- **Enumeratie (Opsomming):** het achter elkaar zetten van een aantal feiten, voorbeelden of argumenten om iets te benadrukken. Bijvoorbeeld: *'Ik zag opa's, oma's, ooms, tantes, nichtjes en neefjes allemaal bij elkaar.'*

Stijlfiguren

- Eufemisme (Afzwakking):** iets wordt mooier, vriendelijker of minder onaangenaam voorgesteld dan het in werkelijkheid is. Bijvoorbeeld: 'ongewenst bezoek' (inbraak), bij een treinreis 'extra reistijd' (vertraging), 'tussen twee banen in' (werkloos).
 → Dit verschilt van een parabool omdat bij een eufemisme het doel is om iets wat onprettig is – zoals een inbraak – op een zachte manier te zeggen. Bij een parabool wil je er door het heel erg af te zwakken juist de nadruk op leggen.
 Voorbeeld inbraak: bij een eufemisme zou je zeggen 'ongewenst bezoek' en bij een parabool 'Ach er viel toch niets te stelen'.
- Hyperbool (Overdrijving):** is een overdrijving om o.a. een emotie of een mening extra te benadrukken en past heel goed bij humor. Bijvoorbeeld: 'Ze weende een zee van tranen', 'ik heb een eeuw staan wachten', 'de regen viel met bakken uit de lucht', 'ik heb me doodgelachen'.
- Metafoor (Onuitgesproken vergelijking):** is een vorm van beeldspraak, waarbij er sprake is van een impliciete (onuitgesproken) vergelijking. Bijvoorbeeld: 'het is hier een zwijnenstal' (grote zoi), 'deze politicus is een natuurramp' (doet het slecht, is gevaarlijk), 'met zo'n diploma gaan alle deuren voor je open' (veel kansen).
- Parabool (Verkleining):** tegenovergestelde van de hyperbool. De mening of emotie wordt enorm afgezwakt, vaak met een humoristisch effect. Bijvoorbeeld: 'Hare Majesteit heeft wel een leuk optrekje' (paleis), 'ach, dat kippeneindje' (over lange afstand).
 → Zie extra uitleg bij eufemisme.
- Paradox (Schijnbare tegenstelling):** een paradox bestaat uit een tegenstelling die niet lijkt te kloppen, maar na enig nadenken toch goed geformuleerd blijkt te zijn. Bijvoorbeeld: 'We moeten oorlog voeren om vrede te bereiken', 'voordat ik een fout maak, maak ik die fout niet (Johan Cruijff)', 'Het is vervelend beroemd te zijn, als niemand je herkent', 'weinig alcohol kan te veel zijn'.

Stijlfiguren voor een sterkere speech

In deze clip legt trainer Nadine in 4 minuten uit waarom en hoe je stijlfiguren kunt gebruiken om je speech, argument of betoog nóg overtuigender te maken. Nadine laat een speech van het NK Scholieren 2017-2018 zien die goed is, maar door het toevoegen van stijlfiguren nog beter wordt. Klik op de play button om de clip te starten.

- Personificatie (Vermenselijking):** dieren, planten of anderen krijgen menselijke eigenschappen. Bijvoorbeeld: 'soms lacht de toekomst je toe', 'de wind floot door de takken'.

Stijlfiguren

- Pleonasme***: Twee keer hetzelfde zeggen. Er wordt een eigenschap (ronde) die al onlosmakelijk ergens bij hoort (bal) benoemd. Bijvoorbeeld: 'ronde bal', 'houten boomstam', 'persoonlijke mening', 'groter groeien', 'iets met eigen ogen zien'. Ook een samenstelling kan een pleonasme vormen: 'kostprijs', 'streefdoel', 'dagdagelijks'.
 - Retorische vraag**: een bewering die als een vraag wordt gesteld. Vaak wordt de vraag zo geformuleerd, dat het antwoord ook al gegeven wordt. Bijvoorbeeld: 'Vind je het normaal dat je in Amsterdam tegenwoordig op elke straathoek een gestolen fiets wordt aangeboden?', 'Hoe vaak vind je nog de rust om eens een boek te lezen'.
 - Sarcasme**: is een scherp, soms ook agressief stijlfiguur waarbij vaak het omgekeerde wordt bedoeld van wat er wordt gezegd. Weliswaar kan sarcasme daardoor als een vorm van humor worden gezien, maar tegelijkertijd vormt het een aanval. Bijvoorbeeld: 'Je hebt weer een drie voor het proefwerk, je hebt zeker hard geleerd'.
 - Spreekwoord**: is een korte, krachtige uitspraak die een (volks)wijsheid, een collectieve ervaring of morele opvatting weergeeft. Bijvoorbeeld: 'na regen komt zonneschijn' (het wordt beter – de regen zal stoppen), 'boontje komt om zijn loontje' (hij krijgt zijn straf wel).
 - Synesthesie**: is een stijlfiguur waarbij een combinatie van de indrukken van verschillende zintuigen in uitdrukkingen wordt gebruikt. Bijvoorbeeld: 'schreeuwende kleuren' (gehoor en gezichtsvermogen), 'bittere woorden' (smaak en gehoor), 'warme stem' (temperatuur en gehoor), 'scherpe blik' (tast en gezichtsvermogen).
 - Tautologie***: afkomstig van het Griekse woord 'tautologia', van tautos (hetzelfde) en logos (woord) - is het benadrukken van een woord met een ander woord dat (zo goed als) dezelfde betekenis heeft. Bijvoorbeeld: 'gratis en voor niets', 'een en dezelfde', 'roddel en achterklap', 'voor eeuwig en altijd', 'bont en blauw' (ook alliteratie), 'opgeruimd staat netjes', 'hoe je het ook wendt of keert'.
- * Tautologie Hetzelfde wordt nog eens met andere woorden gezegd
 Pleonasme Een gedeelte van de betekenis van een woord wordt nog eens uitgedrukt met andere woorden

Debatteren met stijlfiguren

Oefenen met stijlfiguren toevoegen aan je betoog, speech of debatten kan natuurlijk op dezelfde manier als Nadine voordoet (zie Clip vorige pagina). Maar, om ook direct improviseren te oefenen kun je voor een debat ook aan elke leerling een stijlfiguur toewijzen! Je kunt dit zo doen dat de hele klas het hoort, leerlingen zelf laten kiezen (en het jou als docent laten weten) of alle stijlfiguren op een briefje zetten en lootjes trekken. Herkennen de andere debaters of de jury de gebruikte stijlfiguren?